

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

(ל"ב - ט"ז)

גליון אלף תר"נ

שיעור חומש ורש"י פרשת בשלח תשל"ח

בתורה"ק (שמות יג, יז-יח) ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה. ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף והמושיבים עלו בני ישראל מארץ מצרים.

ברש"י, אין חמושים אלא מזויינים וכו'. ותמוה אחרי שראו שעשה להם השי"ת גדולות עד אין חקר נסים ונפלאות עד אין מספר ולא נתן למוט רגליהם, מה ראו על ככה להגור כלי זין ולא שמו מבטחם בה' איש מלחמה. ביותר תמוה החשש שמפחד הפלשתים ינחמו לשוב מצרימה תחת יד לוחציהם ומעניהם.

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

בהדרת קודש וברגשי כבוד משגרים אנו בזה בשם כל הקהל הקדוש ברכות לראש משביר קדם עטרת ראשנו ותפארתנו

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעון קדשו במזלא טבא וגדיא יאה
שמחת הולדת הנכד שמואל דוד שיחי'
בן לבנו יקירו הרה"ג מורינו מאיר משולם שליט"א

והברכה אחת היא לסבים הדגולים
הגה"צ רבי יקותיאל יהודה מייזליש שליט"א, גאב"ד סיגעייט
הגה"צ רבי יעקב אליהו אונסדורפר שליט"א
רב ור"מ קהל ראשית חכמה במונטריאל

בקול צהלה ורינה שפתינו תרננה שיהא רעוא מן קדם ה' אוהב צדיקים ית"ש
שיזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, לתפארת השושילתא דדהבא ובית אבוה"ק,
ואך קול ששון וקול שמחה ישמע לעד במעון הקודש, אכיה"ר.

אגוד חסידי צאנז בארץ הקודש
מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

רח' רבי עקיבא 8 * ת"ד 5032 * טלפקס 09-8820355 * קרית צאנז נתניה

עוד צריך לבאר באומרו ויהי בשלה פרעה את העם, מדוע נקט הכתוב ויהי שאינו אלא לשון צער כמבואר בגמרא (מגילה י), והדבר תמוה, מה מקום לצער בעצם היום הזה בו יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. וכבר עמדו בזה חכמי המדרש (שמו"ר כ, ח), וכמה דיעות נאמרו בדבר מי אמר ווי, עיי"ש, והוא פלאי.

ביאור הדברים נראה בהקדם לשום לב להתבונן על מה ולמה כשרצה הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים, הירבה לשלוח ולהפציר בפרעה בבקשה אחר בקשה להוציא את בני ישראל מארצו, וביקש ממנו שוב ושוב 'שלה את עמי ויעבדוני', כאילו הקב"ה היה צריך ליטול רשות מפרעה שיצאו ישראל ממצרים. כן מצינו שאמר משה לפרעה לפני מכת בכורות (שמות יא, ח) וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא, הרי שהיה משה צריך לרשותו של פרעה כדי לצאת ממצרים. כך גם היה לבסוף שלא יצאו ישראל ממצרים עד שקיבלו רשות מפרעה, כמו שנאמר (שם יב, ל-לב) ויקם פרעה לילה וגו' ויאמר קומו צאו מתוך עמי וגו' וברכתם גם אותי. ואף פרעה עצמו הגם שהיה מוכרח בדבר כמו שנאמר (שם, לג) ותחוק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כולנו מתים, ראה זכות לעצמו כמה שהוא משהרר אותם ונותן להם רשות לצאת, עד שעדיין היו לו פנים לבקש 'וברכתם גם אותי' תמורת הסכמתו לשלח את בני ישראל מארצו.

והדבר תמוה מאד, הרי ברצות ה' שיצאו בני ישראל ממצרים היה בכוחו לומר להם שיצאו בין אם ירצה פרעה ובין אם לא ירצה, ולבטח לא יוכל פרעה לעמוד נגד השי"ת, כפי שאמר לו השי"ת במכת ברד (שם ט, טו) כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ. ומדוע כדי להוציא את ישראל ממצרים היה הקב"ה צריך להסכמתו של פרעה, ולהתעולל ולשחק בהתראות ובמכות עם מי שהוא פחות מתולעת וזכוב קצוץ כנפים, ולהשתדל אצלו עד שישכים לומר שהוא נותן להם רשות לצאת, כאילו שאילו לא היה נותן להם רשות לצאת לא היו יוצאים.

בדרך דרוש מבואר במדרשים (ראה ילקוט בא רמז רח) ובספרי דרוש, שהקב"ה עשה כן כדי שיצאו ישראל לחירות גמורה כדין שחרורי עבדים, ולא יאמרו עליהם שהם עבדים למצרים (עיי' אור החיים הק' בפרשתינו יד, ה; בני יששכר מאמרי ניסן ד, ט בדרך הדרוש), והאריכו למעניתם לפלפל בדין שחרורי עבדים לפי דיני התורה הקדושה. אבל בדרך פשוט כל הענין משולל הבנה.

*

נראה לבאר על פי המבואר באגרת הקודש מהנהג"ק מוה"ר שמשון מאסטרפאפאלי זי"ע, הנדפסת בהגדות לאמרה בערב פסח, שעשר המכות לא היה עניינם רק להכניע את המצריים למטה, אלא יצאו מצד הקדושה להכניע את כוחות הטומאה למעלה. וביאור הענין, הנהגה מודעת זאת אשר זה לעומת זה עשה האלקים (קהלת ז, יד), וכנגד עשר ספירות דקדושה עשה הקב"ה עשרה כתרין דמסבותא, ובכל מכה ומכה מהעשר מכות יצאה המכה מאחת מן העשר הספירות הקדושות, ופגעה באחת מן

העשרה כתרין דמסאבותא, באופן שעל ידי העשר מכות נהרס כל בנין המרכבה הטמאה, אשר 'פרעה' היה אז הראש והגדול שבקליפות בבחינת 'הערף' כדאיתא בספח"ק (לקוטי תורה שמות), ויש בזה ענינים עמוקים וארוכים בספרים הקדושים (עיין פרע"ח שער ה' המצות פרק ז).

מעשה יובן על נכון מעם הדבר שלא הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים עד שהביא עליהם עשר מכות, מפני שמלחמתו של הקב"ה במצרים לא היתה מלחמה בתחתונים לבד, כי לצורך כך לא היה צריך להביא עליהם מכה אחר מכה, שהרי זהו דבר של מה בכך להכות ולהכניע את אלו יושבי העפר אשר הם כחלוט יעוף, אבל תכלית המכוון היה להכניע את כח הטומאה למעלה, ולכן היה בהכרח להביא עליהם עשר מכות כדי להכניע את העשר כתרין דמסאבותא.

הגם אמנם דנכון וברור שאף כוחות הטומאה שלמעלה כולם הם כאין וכאפס וכלא היו לעומת האיין סוף ב"ה וב"ש, וברצונו יתברך ברגע אחד יבער רוח הטומאה מן הארץ, ברם כך הוא רצונו יתברך שתהא ההנהגה על דרך (משלי כ"ג, ד) מלך במשפט יעמיד ארץ, באופן של התנגדות ומלחמה בין כוחות הטומאה לבין כוחות הקדושה, בבחינת זה לעומת זה, כנודע מסוד בריאת שמים וארץ, שלעומת כוחות הקדושה יצר השי"ת את כוחות הטומאה, כוחות הרע שיצאו מהשמים וכיוצ"ב כפי הכינייים שהם מכונים בספרים הקדושים, שמהם נמשך כל כח הסטרא אחרא החל מחטא עין הדעת. ובאמת ששורשם הוא מקודם לכן עוד קודם הבריאה ושהיה הקב"ה בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו וכו' (ב"ר ג', ט), אלא שאחר כך נתקן הכל, עד ששמע אדם הראשון לדברי הנחש שאז חזרו ונתגברו כוחות הסט"א, כמבואר בספרים הקדושים.

ואף שבדאי בכוחו ית' לבטל ברגע אחד את כל כח הטומאה, מכל מקום כך עלה ברצונו של בורא כל העולמים שכל סדר הבריאה יהא במהלך זה, עד עת בוא דברו והיה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (זכריה י"ז, ט), ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ (שם י"ב, ב), למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד (מלכים א' ה', ט), דהיינו שיתברר הדבר למפרע שמאז ותמיד לא היה כלום רק האור אין סוף שמאיר בכל העולמות אפס זולתו (ראה של"ה הק' בעשרה מאמרות מאמר ראשון), ואז יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו (תהלים קד, לא) בעולם התיקון, וזהו תכלית בריאת שמים וארץ. דברים אלו הם סודות כמוסים ונעלמים משבילין טמירין דקוב"ה, והם דברים נעלמים ונסתרים מכינתנו, ואין בכוחנו כי אם לראות את הדברים בספרי הקודש כפי שהם כתובים מבלי לדעת מאומה, וכך הם הדברים עד כמה שאדם פשוט מסוגל להוציא הדברים מפיו.

לכן גם בצאת ישראל ממצרים, הגם שכדי לבטל את שעבודם של בני ישראל בגשמיות ולהוציאם מסבלות מצרים היה אפשר ברגע אחד, מכל מקום כדי שיהא בכוחם של בני ישראל להתעלות משפל המצב שהיו בו ולהיכנס אל שערי

הקדושה, היה בהכרח להכניע תחילה את כח הטומאה, כי כל זמן שכח הטומאה היה בתוקפו היה מסך המבדיל בין בני ישראל לאביהם שבשמים שלא יבואו לידי שלמות האמונה. והגם שאילו היה ברצונו ית' היה מכניע את כל הטומאה ברגע אחד, מכל מקום בהיות שעדיין טרם הגיע זמן הקץ, לא רצה השי"ת לשנות סדר הבריאה, ולכן היה בהכרח להחליש ולהכניע תחילה את כוחות הטומאה, ונעשה כל הענין בסדר ובהדרגה, כשעל ידי התגלות כח הקדושה של כל מדה וספירה דקדושה, נחלשה כנגדה הספירה בסטרא דטומאה, עד שנתבטל לגמרי כח הטומאה של ממשלת מצרים, וממילא יכלו בני ישראל לצאת מאפילה לאורה, ולהגיע למודריגות גדולות עד אשר ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים (רש"י שמות טו, ב).

*

שורש הדבר, דהנה כל עוד שכח הטומאה הוא בתוקפו, קשה מאד שיוכלו בני ישראל להתחזק נגדו, כפי שכבו והתאוננו על כך אנשי כנסת הגדולה (יומא פט: פנהדרין סד). ויצעקו אל ה' בקול גדול, מאי אמור, בייא בייא היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה וקמלינהו לכולהו צדיקי ואגלינהו לישראל מארעהון ועדיין מרקד בינן, וישבו בתענית שלשה ימים ושלשה לילות, ובקשו רחמים עד שנמסר בידיהם יצרא דעבודה זרה ובטלו אותו. הרי שכל עוד שהיצר הרע היה בכוחו ובתוקפו, היה קשה מאד ללחום נגדו. עד היכן הדברים מוגיעים ניתן לראות מדברי מנשה, כשנשאל מאחר הדכימתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה, אמר ליה – לרב אשי הקדוש מסדר הש"ם – אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהמת אבתראי (פנהדרין קכ). הרי שאין לנו שום מושג והבנה בכח היצר שהיה אז בענין זה.

בזמנינו מוצאים בהפירות פסלים ואילילים שונים מדורות הקדמונים, והכל משתוממים בשל מה היה כל הרעש אודותם, כמה מלחמות נערכו וכמה דם רב נשפך על אמונות שוא הללו. הן בימינו אם היה מאן דהוא לוקח בול עין ומשתחוה לו לומר אתה בראתני, אין ספק שהיו מכניסים אותו לבית משוגעים ומטפלים בו לרפאותו ולהוציא השגעון מדעתו, וכפי שבאמת הוכיחם הנביא (ישעיה מו, טו-יט) והיה לאדם לבער וגו' ואפה לחם, אף יפעל אל וישתחו עשהו פסל ויסגד למו וגו', וישתחו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אלי אתה וגו', ולא ישיב אל לבו ולא דעת ולא תבונה לאמר חציו שרפתי כמו אש ואף אפיתי על גחליו לחם אצלה בשר ואוכל ויתרו לתועבה אעשה לבול עין אסגוד וגו', ובכל זאת נתעו אחרי הכלים אלו מליוני אנשים, ביניהם אנשי מדע וחכמי לב שהיתה חכמתם יתירה לאין ערוך מן השוטמים ובעלי התאוה שבזמנינו.

כן להבדיל גם אצל בני ישראל, מצד אחד מצינו במדרש (איכ"ר א) דברים מופלגים על חכמתם של בני ירושלים, ומצד שני מצינו (פתיחתא דאיכ"ר כב) שלא הניחו מקום שלא עבדו בו עבודת כוכבים, וגם לאחר החורבן מסופר בחז"ל (פנהדרין סג:) שהיה

אליהו הצדיק מחזר על תפוחי רעב שבירושלים, פעם אחת מצא תינוק שהיה תפוח ומוטל באשפה וכו', אמר לו אם אני מלמדך דבר שאתה חי בו אתה למד, אמר לו הן, אמר לו אמור בכל יום שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, אמר לו הם שלא להזכיר בשם ה' שלא לימדו אביו ואמו, מיד הוציא יראתו מחיקו ומחבקה ומנשקה עד שנבקעה כריסו ונפלה יראתו לארץ ונפל הוא עליה. והוא בלתי מובן שכל כך היה אדוק בעבודה זרה עד מיתתו, אלא שבהיות שבימים ההם היה כח היצר הרע גדול, היה יצרם תקפם עד שלא אזרו חיל להתחזק נגדו.

זהו גם פשר אותו מעשה שעשו ישראל במדבר, שבלמוד הדברים על פי פשוטו של מקרא עולה בלב המעיין תיוהא ורוגו, איך עשו בני ישראל כדבר הזה אחרי שראו בעיניהם אותות ומופתים באדמת בני חם וקריעת ים סוף, ובמתן תורה הראו לדעת כי ה' הוא האלקים. וכן הדעת הפשוט נוטה להתייחס בזילותא כלפי מלכי ישראל שנהו אחרי הפסלים והעמידו צלם בהיכל. ברם אנחנו הננו כחכמים לאחר מעשה, אחרי שכבר עזר ה' ונתבטל כח הטומאה של יצרא דעבודה זרה, שמעתה שוב אין לנו השגה איך היו יכולים למעות בכגון דא, ואין לנו הבנה בכל השכליות והסברות שהיו להם להחזיק את מעותם, מאחר שכבר אין לנו את הנסיון שהיה באותם הימים כאשר היצר דעבודה זרה בער ויקד בקרבם להתענות, עד שכמעט לא היה במוציאות לעמוד נגדו על אף גודל חכמתם, שהרי גם חכמים גדולים כמנשה מלך יהודה וכירבעם בן נבט מלך ישראל, שאף אחיה השילוני מעה בו (פנהדרין קב.), נכשלו והלכו אחרי הבעלים.

ובאמת באותה מדה שעכשיו אחר שבטל מאתנו יצרא דעבודה זרה אנחנו תמהים איך היו מסוגלים בימים הקדמונים לעבוד לפסלים ואילילים, כך לעתיד לבא כשיבוער רוח הטומאה מן הארץ ויתבטלו היצר הרע דמינות וזנות, תהא תמיחתנו על מי שנפל במינות ואפיקורסות, או על מי שהטא באיסורי עריות, ולא נוכל להבין איך נהיה כדבר הזה שבני אדם יעשו מעשים מכווערים כל כך, עד שהעובר עבירה יהא נדמה בעינינו כמו שאוכל צואה, ואף גרוע מכך.

לאמיתו של דבר הדבר ברור ונכון שכיוצא בזה כל עסקי היצר אינם אלא ענין של מעות ודמיון ('איין אויסגינארט גישעפט') (ראה ספורנו בראשית ג, א.). כפי שיראה המעיין בהקדמת הספר הקדוש משנת חסידים (עולם קטן) שהביא שם משל על בריאת העולם, ותמצית דבריו כפי המובן לאנשים כערכנו בפשוטי הדברים, שאליבא דאמת כל עניני העולם הם דמיון בעלמא, וכל מה שאנשים חושבים אינו אלא דמיונות והסרון ידיעה, ובביאת המשיח אז יפקחו עינינו ונהיה תמהים ושואלים איך טחו עינינו מראות. ובעת ההיא נהיה בושים ונכלמים על כל המעשים שעשינו בעבר, ונתהה על הראשונות מה היה אתנו, איך נשתגענו כל כך לרדוף אחר ההבל והתהו.

זו היא סיבת הדבר ששלמה המלך ע"ה במשלי קורא לרשע 'כסיל', לא משום שכוונתו בזה לגדף את הרשע ולכנותו בתואר של גנאי, אלא כינהו כך מפני שכך

הוא האמת שכל עניני המינות ואפיקורסות ושאר הטומאות וההבלים שבני אדם רודפים אחריהם, אינם באים אלא מחסרון דעת ותבונה, והעושה דברים אלו אינו אלא כסיל ושוטה. וידיעת ההפכים בשוה, שבתואר 'הכס' לא יכונה אלא העוסק בחכמת התורה, כי כל מי שאינו כרוך אחר הטומאה ואינו משועבד לתאוות לבו, הרי ראשו פתוח להבין ולהשכיל ביושר, ואילו בהיפוך ח"ו הוא נופל לדברי שטות של ניאוף ואפיקורסות, בתעתועים ודמיונות שוא שכה הטומאה מכניסה בו, עד שעלול שיעלה על לבו שהעולם נוצר מאליו ודברי שטות והבל כיוצא בזה, והוא נמשך אחריה כצאן למטבח יובל, בדומה לאותם שסגדו לאילול ופסל מתוך דמיון של שגעון ורעות רוח שזה הוא שברא את העולם.

*

בזה נראה לומר פירוש אמיתי בדברי הגמרא (סוכה נב). לעתיד לבא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע ושוטחו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה, הללו בוכין והללו בוכין, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכין ואומרים היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה, ואף הקב"ה תמה עמהן וכו'. והתמיה מפורסמת, איך הוא היצר הרע בעל שני פנים, אם הוא כחוט השערה איך נדמה לצדיקים כהר, ואם הוא כהר איך נדמה לרשעים כחוט השערה. וביותר יפלא איך יתכן לומר על היצר הקשה כהר גבוה ורם ומצליח למשוך כל העולם אחריו, שאינו אלא כחוט השערה.

אמנם על פי האמור יובן על נכון שאין כאן שני הפכים בנושא אחד, אלא הדבר תלוי באיזה זמן מדובר. כל עוד שהטומאה היא עדיין בתוקפה ובגבורתה, אזי קשה מאד להתגבר על היצר הרע, בני ישראל הם אכן נעורים בלילות, מתענים שובכיים וזועקים וכוכים שברצונם להיטיב את דרכיהם, אולם נדמה להם שאין בכוחם להתגבר כנגד תוקף כח היצר, כלשון הגמרא (ברכות יז). רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיטה, לעת כזאת אכן נדמה היצר כהר גבוה וקשה שאי אפשר לעלות עליו.

אבל לעתיד לבוא אחר שישחטוהו הקב"ה, יתברר האמת שהיצר הרע מתחילתו לא היה אלא כחוט השערה, עד שנכבוש ונכלם מעצמנו איך יצאנו מדעתנו להתפתות מכזביו. עובדי האלילים והאפיקורסים יבושו ויכלמו מעצמם, איך היה אפשר להם למעות ולחשוב שיש באלילים איזה כח, ואיך עלה בלבם מחשבת שטות לחשוב שח"ו אין מנהיג לבירה והעולם נברא מעצמו, וכל רבוא רבבות העולמות וכל הנסים ונפלאות נתחוללו מאליהם. עובדי העבירה יבושו ויכלמו, איך נתעו אחרי דברי שטות והבל, כמאמר הגמרא (שבת קנב). חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה. בעת ההיא יתברר שלמען האמת היצר הרע אינו אפילו כחוט השערה, ומה שנקטו חז"ל נדמה להם כחוט השערה, היינו מפני שחוט השערה הוא השיעור הקטן ביותר שהיה אפשר להם לתפוס.

זהו המכוון כמה דאיתא בספרים (ראה רבינו יונה אבות ג, א; אלשיך דברים כה, ג; בעש"ט בראשית פא) שלעתיד לבוא עיקר הגיהנם יהא הבושה, הכוונה, כי כאשר יתבטל כוח הטומאה, יתבייש כל אחד בינו לבין עצמו על כך שלא היה מסוגל להתמודד עם יצרו הרע, ונמשך בדמיונות כזב ובהבלי תעתועים, במקום לעסוק בתורה ותפלה ולעבוד את ה' בחכמה ודעת כדת לעשות.

לבן לעתיד לבוא כשישחט הקב"ה את היצר הרע, הוא יהא נדמה לצדיקים כהר גבוה, לפי שהקב"ה יראהו להם כפי מצבו הדמיוני בעודנו בתוקפו קודם שחיטתו, שהיה בכוחו להלחיק את כל בני העולם בפיתוייו ולהרתיח את דמם, ועל כן יהיו בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה. אולם לרשעים יהא נדמה היצר הרע כחוט השערה, כאשר הם יראו את המצב לאשורו, כפי שיהא נגלה ונראה לכל אחרי ביטולו ושחיטתו (עיין במהרש"א בסוכה שם, דביטול כוחו הוא שחיטתו והריגתו, כמו שנאמר לעתיד (יהוקאל יא, יט) והסירותי לב האבן וגו'; וע"ע אור החיים הק' שמות יא, ה), ולכן יבושו ויבכו היאך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה.

משל למה הדבר דומה, לשיכור שנתפכה מיינו, שכאשר מספרים לו מה שהיה מדבר בעודו בשכרותו ואיך שהקיא והתגולל בשכרותו, או לאחד שאהזתו רוח עושים ונעשה חולה נפש ל"ע, ולאחר שנתרפא מספרים לו איך שהיה קורע בגדיו וחובל בעצמו, שכמובן הוא בוש מאד ונכלם ממעשיו, כך לעתיד לבא יראו הרשעים את עצמם למפרע כאנשים חסרי דעת והלומי יין, ויתביישו על הוסר דעתם. לזה אמרו שם בגמרא שאף הקב"ה תמה עמהן, שאף כי אכן כלפי השי"ת וכלפי כל אלה הדבקים בו קל הדבר מאד לנצח את היצר הרע, שלעומתם אינו אלא כחוט השערה, בכל זאת על אלה הרחוקים מאתו ית' באמת קשה הדבר מאד לנצח את היצר הרע ולעמוד כנגדו, ופליאה היא איך היה בכוח בני אנוש לכבוש הר גבוה כזה.

*

אשר על כן, שכל עוד שהטומאה היא ברום המעלה קשה מאד להתגבר נגד היצר הרע, לכן כדי שיהא בכוחם של בני ישראל לצאת מרשות הטומאה היה בהכרח להכניע את תוקף הקליפה תחילה, ולזה הביא הקב"ה על המצרים עשר מכות, שכל אחת מהן יצאה מסמרא דקדושה להכניע את כוחות הטומאה, עד שהביא עליהם את מכת בכורות שעל ידה הכניע לגמרי את בחינת כתר וביחינת מלכות דסמרא אחרא, ובזה ביטל את כח היצר כפי שעשו אנשי כנסת הגדולה בשעתם, עד שהיה בכוחם של בני ישראל להתקרב אל השי"ת. נמצא שמלחמתו של הקב"ה לא היתה נגד פרעה החומרי היושב על כסאו בעלמא הדין, אלא נגד הפרעה שבכח הקליפה בבחינת הערף, כדי להוציא את ישראל מתוקף הקליפה.

בזה יבואר דבר הכתוב (י, א-ב) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו, ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'.

הכוונה, שציוה ה' את משה **בא אל פרעה** והתרה בו, ואל תתמה לאיזה צורך אני משלחך אליו, הרי מי מעכב בעד השי"ת להוציא את ישראל ממצרים גם מבלי הסכמתו של פרעה, הרי בכוחו ית' להעלות את בני ישראל על גבי ענני הכבוד ולהוציאם ממצרים, או להביא על מצרים מגפה ולהמית את כולם, ובני ישראל יצאו לרווחה, על כן ביאר הקב"ה למשה את טעם שליחותו, שבאמת **כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו**, וגם מה שפרעה אינו רוצה לשלח הוא מכוחו ופעולתי, והוא מצד עצמו כבר היה מסכים לשלח, אכן טעם הדבר שהנני מכה את מצרים פעם אחר פעם, הוא **למען שיתי אותותי אלה בקרבך**, ותכלית הדבר **למען תספר באזני בנך ובן בנך וגו' וידעתם כי אני ה'**, כדי להכניע את כח הסמטרא אחרא עד שיגיעו בני ישראל למדריגת וידעתם כי אני ה', וכל עוד שלא נחלשו ונשברו העשר כתרין דמסאבותא, עדיין יש מסך המבדיל בפני ישראל, ואין הם יכולים להשיג את האמונה בה, ובהכרח להכניע תחילה את כוחות המומאה בעשר מכות, כדי שיהיו בני ישראל מסוגלים להגיע לידיעה שיש ה'.

*

עוד נראה בסיבת הדבר שהיה משה רבינו צריך לבקש שוב ושוב מפרעה רשות לצאת, ולא יצאו ממצרים עד שנתן להם פרעה רשות. דהנה מודעת זאת שהשי"ת ברא את העולם באופן שכל עוד שעדיין יש בעולם זכות וחובה, מצוות ועבירות, יהא לאדם כח הבחירה (ראה כל זה ברמב"ם הלכות תשובה פרק ה). מלאכי מעלה אשר הם עומדים ברום עולם, כולם אהובים כולם קדושים, הם אינם בעלי בחירה (ומה שנמצא כתוב (איוב ד, יח) ובמלאכיו ישים תהלה, יש בזה ענינים גבוהים, ואכמ"ל), אולם בין בני אדם דרי מטה עשה הקב"ה שיהא להם תמיד את כח הבחירה, שהרוצה יאמין באנכי ה' אלקיך, ואילו מי שאינו רוצה יהא בידו לילך ולעבוד עבודה זרה. זו היתה תכלית בריאת העולם הזה, שלא נבראו בה מלאכים, אלא אנשים קרוצי חומר בעלי דמיון כוזב ומטעה. ואילו היה האדם מוכרח במעשיו ולא היתה הבחירה בידו להרשיע, לא היתה סיבה לבריאת העולם הזה, שהרי בהעדר הבחירה, אין לא זכות ולא חובה, ולא שכר ועונש, וצדיק מה פעל.

לכן עשה השי"ת שבכל מקום ובכל מצב תהא הבחירה נתונה לפני האדם לבחור בטוב או ברע, כי כן יסד המלך במבע הבריאה שתמיד תהא ביד האדם הבחירה, ואילו לא היה מקום למעות, לא היתה מציאות לבריאה כלל, כאמור (בראשית א, א) בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ והארץ היתה תוהו ובוהו וגו', הרמוז, **בראשית ברא אלקים את השמים**, ששם רואים בעליל כי יש אלקים, ולעומת זאת ברא את הארץ שבה שורר תוהו ובוהו ובכל עת ורגע יש בה מקום למעות.

לזה מצינו באדם הראשון, שעל אף שהיה יחידי בעולם, וראה בעיניו את הבריאה באותם דברים שנבראו ערב שבת בין השמשות (אבות ה, ו), ועל אף שהיה מיסב בגן עדן לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ונגלו לו מלאכי השרת בכל עת שהיו צולין לו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין נט:), ועל אף ששמע בעצמו מפי הקב"ה את הציווי (בראשית

ג. יו) ומעיץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, בכל זאת עדיין היתה לפניו הבחירה לבחור בטוב או ברע, ואכן נכשל וחטא ואכל מעיץ הדעת.

הן אמת שכל הטאו של אדם הראשון כל כולו הוא ענין גבוה למעלה מהשגתינו, אולם איך שיהיה הפירוש במעשה החטא, סוף סוף הטא נגד ה' בהיותו בגן עדן. ולפי המובן הפשוט בלימוד דרדקי דבי רב, נתפתה מדברי הנחש שאמר לחוה כי ביום אכלכם ממנו וגו' והייתם כאלקים וגו' (שם ג, ה), שמן העיץ אכל וברא את העולם (רש"י). ולכאורה יפלא שהלא דברים אלו הם דברים שאינם מתקבלים אפילו על דעתו של בן חמש למקרא, איך יתכן לחשוב שהקב"ה אכל מהעיץ וברא את העולם, הרי העיץ הוא עצמו ברא את העיץ. בזמנו עוד ניתן להבין שיתכן שיהיה כופר כזה שמעלה תמיהות שאין בהם שום הגיון, אבל איך נשתבשה דעתו של יציר כפיו של הקב"ה בהיותו בגן עדן לשעות אל דברי הבל כאלו. הלא אדם הראשון נברא בדמות דיוקנו של הקב"ה, עד שבשביל כך לא ניתנה רשות לרבי בנאה להיכנס למערת קבורתו, כמו שאמרו בגמרא (ב"ב נה.) שרבי בנאה נכנס במערתא דאברהם, ולאחר מכן ביקש להיכנס למערתו של אדם הראשון, ויצאה בת קול ואמרה, נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל, ותפוח עקיבו של אדם הראשון היה מכהה גלגל חמה (ויק"ד ב, ט), והיה מדבר עם ה', ואם כן איך אף על פי כן מצא מקום למעות.

אלא בהכרח לומר, שעל אף כל ההשגות והמדריגות, בכל מצב עדיין מניח הקב"ה סדק דק של מקום למעות. ומיד בשעת הציווי כשאמר לו הקב"ה (בראשית ב, יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות, היה מובן מדבריו ית' שקיימת אפשרות למציאות כזו שימעה האדם ויאכל מן העיץ, שהרי לולי כן לא היה הקב"ה אומר לו כדברים האלה, ועל כרחך שמיד ניתנה האפשרות שיהא כה לסמרא דשמאלא להטעות אף את אדם הראשון בהיותו יושב בגן עדן.

*

זהו ההסבר למה שנמצא בכתובים על מלכי ישראל, כגון ירבעם בן נבט ומנשה מלך יהודה ועוד, שהטאו ועבדו עבודה זרה, וכן יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי (ברכות כט.), והדבר תמוה שהרי הם חיו בזמן שבית המקדש היה קיים, כאשר עין בעין נראה בכל רגע הנהגה של למעלה מדרך הטבע, וראו בעיניהם את מקום הארון שאינו מן המדה וכו' (יומא כא.). ואת עשרת הנסים שנעשו לאבותינו בבית המקדש (אבות ה, ד), ואף על פי כן לא עמדו בנסיון, ובהכרח שגם בעת אשר הנהגתו ית' היא בגלוי פנים, תמיד עדיין נשאר גם מקום למעות, כדי שתהא הבחירה נתונה לפני האדם.

לבן כל זמן שמושה רבינו היה קיים בתוך בני ישראל בצד הקדושה, היה קיים לעומתו בין אומות העולם בלעם הרשע, אשר העיד על עצמו 'מחזה שדי יחזה' (במדבר כד, ד), ועליו אמרו חז"ל (ספרי וזאת הברכה שנו) ולא קם נביא עוד בישראל כמושה (דברים לד, י), בישראל לא קם אבל באומות העולם קם ואיזה קם זה בלעם בן בעור, והיה כוחו בפיו

שכל דבריו נתקיימו, כאמור (שם כב, ו) כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר, ובמדרש (במדבר כ, ו) מנא היה יודעי, שבשעה שבקש סיוחן להלחם במואב וכו' שכר את בלעם ואביו לקלל את מואב, שנאמר (שם כא, כז–כח) על כן יאמרו המושלים וכתוב כי אש יצאה מהשבון.

הטעם, שהרי אילו לא היה נמצא אלא משה רבינו בלבד בצד הקדושה, היתה הבחירה מתבטלת לגמרי, והיו כל אומות העולם ממהרים להתגיייר ולקבל עליהם אמונת ישראל בראותם את גודל כוחם של ישראל, ולכן ניתן לעומתם גם לבלעם הרשע כוחות עליונים של ראיית מלאכים וגילוי אלקות והיו ברכותיו מתקיימות, עד שזנקה התנא לבאר (אבות ה, יט) מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, לפי שבהשקפה ראשונה לא היה נראה חילוק ביניהם, והגויים שלא ידעו מושג זה לא הבינו מהו ההבדל בין משה רבינו לבלעם הרשע, ובראותם שבין משה ובין בלעם כל אחד מהם הוא רבי' עם תלמידים, וגם בלעם מראה נפלאות גדולות כמושה רבינו, הכא רבי משה קרו ליה והתם להבדיל רבי בלעם קרו ליה, היו כל האומות נוהים אחר בלעם, וכל המלכים מריצין לו אנגרותיהם (רש"י שם כב, כח). כי כשם שהיה ידוע להם שמושה עלה אל האלקים, היה גם בלעם פורח באויר (תרנום וינתן שם לא, ה; תנחומא מסות ד), והולך ללמוד כשוף מסטרא דמסאבותא בהרי חושך מהררי קדם כמבואר בזהר הקדוש (ח"ג רה, א).

*

בזה יובן מה שמצינו בדברי חז"ל (זו"ה בראשית יט, א; וע"ע ע"ז נה). שלפעמים ניתנה רשות לכוחות הטומאה להראות נסים ונפלאות כדי להטעות בני אדם, ומסופר שם על בית עבודה זרה שכל הולה שהיה לן שם היה מתרפא, ופעם אחת הלך לשם יהודי אחד שהיה הולה, וראה שד אחד עובר בין האנשים הישנים שם וכלי רפואה בידו ונותן על כל אחד ואחד, וכשהגיע אל היהודי פסח ולא נתן עליו, שביקש ממנו היהודי שירפא גם אותו, אמר לו לא כאלה חלק יעקב, דאלין אתפקדו לי לאובדא להון לעלמא דאתי, כדכתיב (אויב יב, כג) משגיא לגוים ויאבדם, אבל בנוי דיעקב לאו כאלין, עיי"ש. הרי שנתן הקב"ה רשות להסטרא אחרא לפעול כדי שיטעו אומות העולם ויחשבו שיש בהם איזה כח. והטעם, שבהיות שהיו אז הרבה צדיקים וחכמי התורה שפעלו אותות ומופתים, עד שהיה בכוחם להחיות מתים (ראה ע"ז י), לכן בשביל שלא תתבטל הבחירה היה צורך ליתן גם לסטרא אחרא כוחות שלמעלה מן הטבע, כי גם את זה לעומת זה עשה האלקים (קהלת ג, יד).

על פי דברינו יובן מה שאמרו בגמרא (חגיגה ה): כי קא ניחא נפשיה דרבי יהושע בן חנניה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן מאפיקורסין, אמר להם (ירמיה מט, ו) אבדה עינים מכנים נסחרה חכמתם, כיון שאבדה עצה מכנים נסחרה חכמתן של אומות העולם. שכן רק כל עוד שבין בני ישראל בצד הקדושה היו חכמי התורה, היה הצורך שיחא חכמה גם בגויים בבחינת זה לעומת זה, וכל עוד שיש תלמידי משה, בהכרח

שיהיו לעומתם גם תלמידי בלעם שיהא בכוחם לעשות בכח הטומאה מה שחכמי התורה להבדיל עשו בכח הקדושה.

בזה נבין את פשר הדבר, שעניני הכשפים היו מצויים מאד בזמן חז"ל, ואילו בזמננו לא שמענו מהם כלל, עד שהיו גדולי עולם שמפיהם אנו חיים שהכחישו לגמרי את מציאות כח הכישוף, והגר"א (יור"ד סימן קעט, יג) יצא מגדרו לכתוב נגדם דברים הרופים ללא משוא פנים, שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמרא מעניני שדים וכשפים (ועיין שו"ת דברי יציב יור"ד סימן לא, ב). והאמת יורה דרכו, שודאי לא ימצא חכם מחכמי ישראל שיכחיש את דברי חז"ל המפורשים, והרי המכחיש את מציאות הכשפים הוא מכחיש את דברי חז"ל, אלא שכל כח הכישוף לא היה אלא בזמן שבקרוב ישראל היו חכמי התורה הקדושים שהיה כוחם גדול בצד הקדושה, לכן לעומתם התגברה הטומאה בעניני כשפים וכדומה, אבל עתה שאבדה עצה מכנים נסרחה גם חכמתם של האומות, וכשאין בסמרא דקדושה מי שיכול להפוך מטה לנחש, שוב גם בין הגויים אין מי שיכול לעשות כן. שהרי אילו היו הכשפים נוהגים גם בזמן שבני ישראל הם בשפל המצב, והיו רואים גם היום נכרי פורח באויר, היה מתבטל לגמרי כח הקדושה חז"ל, ולא היה בכוחם של בני ישראל להתחזק באמונת ה', והיתה הבחירה מתבטלת לאידך גיסא שלא תהיה האפשרות לבחור בטוב.

בדרך זה נראה לבאר את מאמר הגמרא (סנהדרין ז). תניא רבי יוסי הגלילי אומר הגיע תורה לסוף דעתה של עבודה זרה, לפיכך נתנה תורה ממשלה בה, שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו, תניא אמר רבי עקיבא הם ושלום שהקדוש ברוך הוא מעמיד חמה לעוברי רצונו וכו' עיי"ש. לפי פשוטו נראה שהם חולקים במציאות אם יתכן הדבר שהשי"ת יעמיד חמה לעוברי רצונו, אולם לאמתו של דבר יש לומר, דאלו ואלו דברי אלקים חיים ושניהם אמת. בזמנו של יהושע בן נון שאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום (יהושע י, יב), והיה בכח הקדושה להעמיד את החמה, אכן נתנה תורה ממשלה בעבודה זרה שגם היא תוכל להעמיד את החמה, כדי שעדיין תהא בחירה. והא ראיא, שהרי לא מצינו שלאחר שהעמיד יהושע את החמה, זנחו כל העמים את עצביהם ובאו להתגייר ולהצטרף לעדת ישראל כפי שיהיה לעתיד לבא (ע"ז כד), אלא אדרבה עוד הוסיפו לבא במלחמות נגדם, ובהכרח שנמצא גם ביניהם איזה עובד עבודה זרה שהיה יכול להעמיד חמה באמצע הרקיע בכח הכישוף. אבל אחרי מות יהושע, כששוב אין בין בני ישראל מי שיכול להעמיד חמה, נכזבו דברי רבי עקיבא שאמר הם ושלום שהקב"ה מעמיד חמה לעוברי רצונו, וליתן להם כח יותר גדול. כי כשאין כח בסמרא דקדושה אין כח גם בסמרא דטומאה, מפני שתמיד צריך שיהא הדרך הטוב והדרך הרע שוה בשוה בפני האדם, כלשון הכתוב (דברים יא, כו-כח) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' וגו', והקללה אם לא תשמעו וגו'.

כיוצא בזה איתא בספרי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע (ראה תולדות יעקב יוסף פרשת שופטים, ד"ה ולהבין הענין, וד"ה ונ"ל דשמעתי ממורי, וע"ע שם בפרשת בהר, ד"ה אך דלפי

זה) שלפני ביאת נשמת הצדיק לעולם עומד הס"מ לעכב, בטענה שאם יהא צדיק זה בעולם יחזיר את כל העולם בתשובה, ולכן בשביל שלא לבטל את ההסכם של זה לעומת זה, מורידים יחד עם הצדיק איזה רשע שיש בו רוח גדול בטומאה כעין נשמת הצדיק בקדושה, באופן שלעומת מה שהצדיק יגביר את כח הקדושה יעמוד הרשע נגדו להגביר את כח הטומאה.

כללו של דבר, בשביל שתהא תורה בעולם, אשר כל יסודה היא (דברים ל, טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע, החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובהרת כחיים (שם, יט), צריך שכנגד כוחות הקדושה יהיו גם כוחות הטומאה. וברוח דברים אלו יוכנו אלפי ענינים בהכנה השוה לכל נפש, ונוכל להשכיל קצת ממהות הליכות עולם של הבורא כל עולמים.

*

לכן גם בארץ מצרים כשבאו משה ואהרן ועשו את כל המופתים לפני פרעה, מצינו (שמות ג, יא) ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם הרטומי מצרים בלהטיהם כן, ואמר להם פרעה תבן אתה מכנים לעפריים עיר שכולה תבן אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכולה כשפים (רש"י שם כב), מפני שאלמלא ניתן גם להרטומי מצרים הכח לעשות ככל האותות והמופתים אשר עשה משה, היה מתבטל לגמרי כח הבחירה.

האמנם כי במכת כנים נאמר (שם ה, יד-טו) ויעשו כן הרטומים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכולו, ויאמרו הרטומים אל פרעה אצבע אלקים הוא, בכל זאת עדיין נשאר להם מקום למעוה ולומר דאמנם מכה זו אין בכוחם לעשות, אבל יתכן שבשאר דברים הם מושתוים כביכול. וכשם שמושה רבינו יכול לעשות אותות ומופתים שהם אינם יכולים לעשות, יתכן שגם בטומאה יש כוחות גדולים שאין הקדושה יכולה להם, כגון בעל צפון שנשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתך, ועליו פירש איוב (איוב יב, כג) משגיאי לגוים ויאבדם (רש"י בפרשתנו יד, ב).

*

לפי דברינו נראה לבאר מה דאיתא בתרגום יונתן בפרשתנו על הפסוק (יד, ג) ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ, שפרעה אמר כן אל בני ישראל שנשארו עמו במצרים, שהם דתן ואבירם שהיו שרים בבית פרעה ולא יצאו עם ישראל, עיי"ש. מתבאר מדבריו שדתן ואבירם לא יצאו עם בני ישראל, ולא נתפרש בדבריו איך הצטרפו אליהם לבסוף, אך הדבר מבואר במדרש (הובא בבאר מים חיים בפרשתנו יד, כט) שדתן ואבירם היו רודפים עם מצרים אחר בני ישראל, ולאחר שנבקע הים לפני בני ישראל וחזר הים לאיתנו, התיישבו הם בדעתם להצטרף אל בני ישראל, והיום חזר ונבקע בשבילם. וכל העובר ישתומם, הלא בני ישראל כדי שיוכזו לכא בתוך הים ביבשה היו צריכים לבכי וזעקה ולכוחות גדולים, ומשה רבינו היה צריך לנסות את

ממהו על הים, ורק אז נבקע הים בפניהם, ואיך יתכן שרשעים הללו גזו ועברו בלא שום טירחא. גם צריך להבין פשר הדבר שמעיקרא דמילתא לא מתו דתן ואבירים בשלשת ימי אפילה בתוך רשעי ישראל, שהרי אין הדעת נותנת שכל אלו שמתו בשלשת ימי אפילה היו רשעים יותר גדולים מדתן ואבירים, מה גם שדתן ואבירים גם הם לא היו רוצים לצאת ממצרים ככל אותם שמתו בשלשת ימי אפילה (רשי' שמות י, כב), ומדוע היו הם מכל יתר הרשעים. ותרי תמיהי איכא, מדוע זה נשאר רשעים אלה בחיים, ואיך יתכן שעוד נבקע הים בשבילם.

אולם השי"ת עשה כן בדווקא, מפני שאילו לא היה הים נבקע בפני דתן ואבירים, היתה הבחירה מתבטלת לגמרי, שהרי בעת קריעת ים סוף ראו כל האומות איך שנקרע הים לפני בני ישראל, ועברו ששים רבוא בני ישראל בתוך הים כיבשה ושרו ואמרו זה אלי ואנוהו, ושמעו עמים ירגזון, כפי שאמרה רחב (יהושע ב, ט-יא) ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם, כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים וגו', ולא קמוה עוד רוח באיש מפניכם כי ה' אלקיכם הוא אלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ואף יתרו שמע ובא ונתגייר (זבחים קטז), ומעתה היו באים כל יושבי תבל להתגייר, וכל שכן שבני ישראל עצמם לא יבאו עוד לידי הטא.

מנה עשה הקב"ה, חזר והבקיע את הים עבור הרשעים הגדולים ביותר בישראל, הם דתן ואבירים שנשארו במצרים, ואף על פי כן בבואם אל ים סוף חזר הים ונבקע בפני אלו שהם שונאים ומתנגדים למושה ללא כוחו של משה, ועל ידי כך שוב נשאר מקום למענות ולומר שיש איזו חכמה הידועה למומחים איך לבקוע את הים, ויוכלו לחשוב שכשם שידע משה בחכמתו לבקוע את הים, כך גם הם – להבדיל בין טומאה לטהרה אלף אלפי הבדלות – היו יכולים לעשות, ועוד יותר בניקל ממנו. וכמו שנשאר בעל צפון מכל אלילי מצרים משום משגיאי לגויים ויאבדם, כך נשארו דתן ואבירים במצרים והים נבקע בשבילם, כדי שלא יתבטל כח הבחירה.

*

מענתה יובן על נכון טעם הדבר שלא הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים אלא ברשותו של פרעה, מפני שהיה גלוי וידוע לפניו ית"ש שאם יוציא את בני ישראל ממצרים ביד רמה מבלי רשותו של פרעה, על ידי שימית את כל מצרים וכיוצ"ב, תתבטל הבחירה מן העולם, שהרי הכל יראו שבני ישראל גברו בקלות על כל כוחות הכישוף של מצרים, שעד עכשיו היתה הארץ מסוגרת ולא היה עבד יכול לברוח משם (רשי' שמות יח, ט), והכל יכירו וידעו שאין ממש באלילי מצרים. לכן רצה השי"ת שלא יצאו ישראל ממצרים מבלי הסכמתו של פרעה, וציוה את משה ואהרן לבא אל פרעה ולבקש מלפניו שיוציא את בני ישראל מארצו, ולהביא עליו מכה אחר מכה עד שיסכים לשלח את ישראל ממצרים, כאילו הוא נצרך להסכמתו, וכאילו שאם היה מתעקש ועומד בסירובו לא היו יכולים לצאת, ולא יצאו עד שניתנה להם רשות

מפרעה, שתלה הגדולה בעצמו לומר (שמות ה, כד) אנכי אשלח אתכם, ובכך ניתן מקום למענות שה"ו אלקיו של משה אינו יכול לנצח את הטומאה העצומה של פרעה.

נמצא שבשעה ששילח פרעה את העם, והיה נראה כאילו לא היו בני ישראל יכולים לצאת ממצרים מבלי רשותו, התגדל עד מאד כח הטומאה, שהרי נוכחו הכל לראות שכביכול לא היו יכולים בני ישראל לצאת ממצרים מבלי רשות פרעה. לזה אמר הכתוב ויהי בשלה פרעה את העם, ווי וצרה גדולה היא בעולם שלא יצאו בני ישראל עד ששילח אותם פרעה מארצו, שהרי אלמלי היו יוצאים על כרחו של פרעה, היה כבר מתברר בעולם שכל האלילים כולם תוהו ולא יועילו, יבושו כל עובדי פסל המתהללים באלילים (תהלים צו, ו), וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' וגו' (ישעיה כד, כג), אלא שווי וצרה היא שפרעה הוא ששילח את העם ונתן להם רשות לצאת.

דבר זה עצמו שפרעה הוא ששילח את העם, היתה סיבה לכך אשר ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים וגו' פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, אילו לא היה פרעה משלח את העם, לא היה מקום לחשוש פן ינחם העם בראותם מלחמה, שהרי ראו את ידו וגבורתו של השי"ת, אך כהיות שהיה נראה להם שלא היו יכולים לצאת ממצרים מבלי להפציר ולהתחנן לפני פרעה שיתן להם רשות לצאת, שוב היה להם מקום למענות ולומר שיש איזה כח שיכול לעמוד ה"ו נגדו ית', ואם כן אף שאכן הכריח השי"ת את פרעה לשלח את ישראל, מכל מקום יתכן שהפלשתים כוחם יותר חזק מכוּחם של מצרים, שהרי עלתה בידם להרוג שלשים רבוא מבני אפרים (שמו"ד, כ, יא), ויטעו לומר שה"ו כנגדם אין הקב"ה יכול, כדוגמת שאמרו המרגלים (במדבר יג, לא) כי חזק הוא ממנו, כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם (סוטה לה), והא ראייה, שהרי גם פרעה לא שלחם אלא בקושי.

לזה סיים הכתוב שמסיבה זו וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, שיצאו חמושים בכלי זין, ולכאורה תמוה הרי הם ראו את כל האותות והמופתים שעשה עמהם השי"ת, וכיון שכן למה להם להוציא כלי זין, הלוא ה' הוא הנלחם להם, אלא בראותם שפרעה שילח את העם, באו לידי מעות לחשוב שיש איזה כח באלהי העמים, וחששו שמוא יבוא עליהם עמים עם כוחות יותר גדולים, על כן הוציאו עמהם כלי זין להיות מוכנים למלחמה.

כל זאת מפני שגם אחר כל האותות והמופתים שעשה משה לעיני כל ישראל עדיין נתן ה' מקום למענות, כדי שכל הרוצה למענות ימעה ולא יאמינו בהשי"ת על אף כל האותות אשר עשה בקרבם. ככל מצב גם בשעה שהראה להם הקב"ה אותות ומופתים עדיין היתה הבחירה בידם לבחור בטוב או ברע, וראייה לדבר, שהרי גם בשעת קריעת ים סוף עבר פסל מויכה עמהם (סנהדרין קז, ב), וגם לאחר מתן תורה חטאו ועשו אותו מעשה במדבר, הרי שהרשעים שדבקו בכח הטומאה אמרו שגם הפסל יכול לחולל נפלאות. לפי שתמיד מניחים מן השמים מקום למענות כדי שתהא הבחירה חפשית, עד לעת קץ כאשר יבוער רוח הטומאה מן הארץ, אז תבטל הבחירה (ראה

רמב"ן דברים ל, ו). ונראה לומר שזהו טעמו של מאן דאמר (נדה סא): מצות במלות לעתיד לבא, מפני שמבלי כח הבחירה אין שייכים תורה ומצוות כלל, שהרי לא ניתנה תורה למלאכי השרת אלא לקרוצי חומר שיש להם את הכח לבחור בטוב או ברע, ולעתיד לבוא כשיהיו כולם כמלאכים ולא תהא להם בחירה, יהיו המצוות במילות.

*

דבר גדול למדנו בזה שעלינו לדעת ולזכור תמיד, שאין אתנו יודע עד מה לשער ולהעריך את תוקף כח הטומאה רח"ל, ובכל עת וזמן ניתן כח לטומאה להטעות בני אדם גם כשהם ברום המעלה. פשוטי עם שאינם משכילים להבין את גודל התגברות הטומאה על הצדיקים בבחינת זה לעומת זה, הם סבורים שלצדיקים עולה בניקל לעבוד את השי"ת, אבל באמת כבר אמרו חז"ל (סוכה נב). כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, לפי שכנגד הצדיקים מתגברים כוחות טומאה קשים מאד, עד שאין לנו מושג בעוצם הנסיונות שיש לצדיקי אמת, שהם קשים פי אלפי רבבות מהנסיונות שיש לאדם פשוט.

הנסיונות של פשוטי עם אינם נסיונות קשים כל כך, כי בניקל יש בכח האדם לכבוש את היצר של ניאוף ושל מאכלות אסורות, שהם דברים שנפש היפה קצה בהם, ואין צריך כי אם להתבונן קצת בדעת ובשכל האנושי, ומיד ירגיש את הגיעול והמיאום שיש בחטא. אבל לעומתו הצדיק עליו לעמוד בקשרי המלחמה נגד רעיונות והשקפות שהסמרא אחרא מנסה להטעותו בהם, ועל ידי טעות קל ודק הוא עלול לאבד את עולמו בין רגע. אין לנו שום מבווא להבין מה היו נסיונותיהם של ירבעם בן נבט ושל יוחנן כהן גדול, ומה היתה טעותו של אחר שעלה לשמים, ושם בעולם האצילות קיציץ בנטיעות, מחמת דחוא מיטמרוון וכו' אמר גמירא דלמעלה וכו' שמא חם ושלוש שתי רשויות הן (הגיגה טו). שהרי כדי שנוכל להבין שורש טעותו של אחר, עלינו לעלות בשמים ולראות מה שראה הוא.

בזה נראה לבאר באופן אחר את מאמר הגמרא הנ"ל, צדיקים נדמה להם כהר גבוה ורשעים נדמה להם כחוט השערה, כי אכן כך הוא האמת, יצרם של הרשעים הוא באמת כחוט השערה, שהרי הוא מפתה אותם בדברי הבל להיות מאוכלי בשר החויר והשקץ ובשר בחלב, או להעלות עשן ולפתוח את החנות ביום השבת, דברים שלעולם לא יעלו בדעתו של יהודי שומר תורה ומצוות. אך לעומתם הצדיקים נדמה להם היצר הרע כהר גבוה, לפי שכך הוא האמת שיצרם של הצדיקים מתגבר עליהם בצורה שאין אנו יכולים לתאר בדעתינו. הרי נסיון כפי שהיה לירבעם בן נבט שאמרו עליו חז"ל (פנהדרין קב). תפשו הקדוש ברוך הוא לירבעם כבגדו ואמר לו, חזור כך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן, אמר לו מי בראש, בן ישי בראש, אי הכי לא בעינא, עיי"ש, הוא נסיון שאין לנו בו שום השגה, שהרי נסיון כזה לומר להקב"ה 'לא בעינא' אף פעם לא היה לנו. ומי יכול לשער כמה כוחות התגברו על ירבעם להתעותו, ומה היו כוונותיו בעיניו שכליים שהם למעלה מהשגתינו כאמרו דברים אלו.

לכן בצדק תמהים הצדיקים ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, שהרי נסיונותיו של הצדיק הם כהררים התלויים בשערה, היצר הרע הוא אכן כחוט השערה, אמנם השערה הזאת עומדת בפניהם כהר גדול, כי בין רגע בדבר קל הם עלולים לאבד את כל העולמות. לא רק על ידי איזו קולא שהם מקילים כמעשה, אלא בגלל מחשבה אחת דקה מן הדקה שבדקות, שמי שאינו במדרגה זו אינו יודע כלל מהו הנסיון בזה, וכדי לדעת מהו היצר הרע של הצדיקים צריך האדם להיות בעצמו צדיק יסוד עולם. מפני שזה לעומת זה עשה האלקים, והצדיקים שכוחם גדול בקדושה מתגברת לעומתם הטומאה ביותר, ולעומתם על אנשים מן השורה הקב"ה הם, ואינו מביא אותם בנסיונות קשים כאלה [שאין הקב"ה בא במרוניא עם בריותיו (ע"ג)].

לפיכך כדי שתהא הבחירה נתונה לפני כל אחד מישראל, לפעמים מסתיר הקב"ה את פניו מישראל, כדבר האמור (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, ולמראית העין נדמה כי דרך רשעים צלחה, והכל הולך להם בטוב ובמישרין על דרך משניא לגוים ויאבדם, כדי שעל ידי זה יהא מקום לכפירה ואפיקורסות.

בזה נראה ליישב את השאלה שכבר עמד עליה משה רבינו, מפני מה יש צדיק וטוב לו, ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו, ויש רשע ורע לו (ברכות ז, א). מפני שאלמלי היה בכל פעם צדיק וטוב לו, רשע ורע לו, והיו הכל רואים עין בעין את משפטי ה' שהצדיקים זוכים לאורך ימים עושר וכבוד, ולעומתם הרשעים הם עניים ורעבים וניזונים מעשב השדה, וכל מי שעובר עבירה חמורה הוא בא מיד על עונשו במיתה, הרי היתה הבחירה מתבטלת לגמרי ולא היה כמציאות שימצא שום רשע הוטא בעולם, שהרי ההגיון הפשוט מחייב להאמין בה' במצב כזה, ומי פתי יסור הנה לעשות כמעשה הרשעים, ומלבד מי שהוא חכם כמנשה וירבעם שהוא עלול למעות בענינים שכליים, מנין יראה שום סיבה לכפירה.

לכן כדי להניח את כח הבחירה, ההכרח שלא יהא שכר מצוה בהאי עלמא (קידושין לט:), עד שלפעמים יהיה רשע מאריך ברעתו, ויהיה צדיק אובד בצדקו, וימצא איש חסיד בלי מזון ומחיה, אשר אין לו בגד ללבוש, ומרוכ חולשתו וסבלותיו מיסורי הצדיקים (אבות ד, טו) הוא מתקשה להניע את אבריו, כדי שעל ידי כן יהא מקום לכפירה ולמינות בשאלת איה נא אלקיהם, כמאמח"כ (תהלים עג, יא-יד) ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון, הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל, אך ריק זכיתי לכבי וגו' ואהי נגוע כל היום וגו'. הרשעים ששמים מבטחם בדרכי הטבע מצליחים ועושים חיל, ואילו הבחורים יושבי אהלה של תורה הם דלים ורזים ובקושי יש להם פרוסת לחם לאכול.

*

זו היא סיבת הדבר אשר ככל שימות המשיח מתקרבים ובאים, מתגבר ההסתר פנים בעולם, מפני שמחד גיסא אנו רואים היום דברים נפלאים אשר לא פלל אדם מעולם, והאדם שזיכחה השי"ת והסיר אפילו רק במקצת את ההסתר פנים מעיניו, הוא רואה היום נסים לרוב שלא כדרך הטבע ונוכח לראות איך שבכל יום ויום העולם

מתהפך ומתגלגל, עד שלא נפל דבר ארצה מכל מה שהזו ואמרו חכמי התורה, בתורה שבכתב, בנביאים, במשנה, בזוהר ובזוהר חדש, ובספריהם של צדיקים, מכל מה שהגידו את אשר יקרא אותנו באחרית הימים, לא נחסר מדבריהם אפילו בכחוט השערה, כל דבריהם מתקיימים בדיוק על היום והרגע המבואר בדבריהם הקדושים. ואילו לעומת כל הנסים והנפלאות האלו לא היה ההסתר פנים גדול, לא היתה בחירה כלל. לכן בשביל להשאיר את כח הבחירה, אזי מאידך גיסא הסתר הפנים הוא גדול מאד, כאן נהרגו בני ישראל באושביין, וכאן הפושעים בארץ ישראל דרכם צלחה וכיוצא בזה, ומתוך כך מתרבות התמיהות ונהיה לבלול המוחות, עד שאין בני אדם רואים מה רבו מעשי ה' ונפלאותיו.

משל למה הדבר דומה, למי שרוצה להחשיך את הבית ולכסות את האור המאיר בו, שאם יש שם נר קטן בלבד, די לו לנרוד סביב הנר מטפחת קטנה ויחשך, אך אם אור האלעקטרי מאיר שם, הרי הוא צריך לשום עליו איזה כיסוי שחור, וכפי ריבוי האור צריך להוסיף עוד בכיסיים יותר גדולים כדי שיהא חושך. כן הוא הדבר גם בזמננו בתקופה הסמוכה לביאת המשיח, בהיות שבעת הזאת אנו זוכים לגילויים נפלאים בהתגלות אלוקית שאפשר לחוש ולראותם בעינים, לכן בשביל לכסות את גודל האור, השי"ת מסתיר את פניו בהסתרה גדולה ובנסיונות קשים ביותר, עד שמי שלא ירצה לראות את האור לא יראהו.

לולא גודל ההסתר פנים היה כל אחד מכיר ורואה כי הנה זה בא משיח צדקנו, והיה סוגר את כל עסקיו ויושב בבית המדרש כל היום ומרבה באמירת תהילים, ולא היה כסף נחשב אצלו למאומה. לזה כדי שלא תתבטל הבחירה, אזי כפי שאנו מתקרבים יותר לביאת המשיח, ויש יותר התגלות אלוקית ונסים נגלים, אזי מאידך גיסא מתרבה ההסתר פנים, עד שגם בשעה שאנו רואים עין בעין (תהלים צב, ו-י) בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און לחשדם עדי עד, ורואים בכל יום ויום שינוי מעשה בראשית, עדיין איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, ונדמה לו אשר ואתה מרום לעולם ה', שהשי"ת הוא יושב מרום ואין השגחתו נראית בארץ. מפני שכך הוא מנהגו של עולם שכל הרוצה לטעות יבא ויטעה, ועד לשמיעת קול שופרו של מלך המשיח, עדיין הרשעים לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכון.

וכבר מזה זמן אמרתי לפרש את דבר הכתוב (שם) מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך, היינו בדבר זה גופא שגם לאחר כל הניסים עדיין יתכן להיות איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, שלא יכיר במעשי ה' ונפלאותיו. זהו הפלא הכי גדול במעשי ה', שלאחר כל ניסיו ונפלאותיו ית' עדיין יתכן שיהיו כאלו שלא ידעו ולא יבינו את מעשה ה' הגדול אשר עשה (ועיין קדושת לוי פרשת שמות).

*

יתר על כן, דבר זה שהרשעים אינם מכירים ורואים את יד ה' לא יהיה רק קודם ביאת המשיח, אלא אפילו לאחר שכבר יבוא משיח צדקנו עדיין רשעים בחושך

ידמו, כפי שמצינו במדרשים (זהר שמות ז, ב; ועיין רש"י זכריה יג, ט) שיהיו מרשעי ישראל שיצטרפו אל חילות גוג ומגוג ללחום במלך המשיח. והדבר פלאי, איך יתכן שלאחר שכבר בא מלך המשיח, וארו עם ענני שמיא נחית (דניאל ז, יג), ולאחר שבית המקדש כבר בנוי בתפארתו, עדיין יהיו רשעים שיעמדו בכפירתם ויעדיפו להצטרף אל חילות גוג ומגוג.

אלא שכבר מצינו כיוצא בזה, כמו שאמרו חז"ל (עירובין יט, ב) רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, שנאמר (ישעיה מו, כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים כי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה וגו', שפשעו לא נאמר, אלא הפושעים שפושעים והולכין לעולם. והיא פליאה נשגבה, התייגה בזמננו בעת הגלות, יתכן שימצא רשע שיכחיש האמת, אולם הרי מקרא זה נאמר בנבואה על ימות המשיח, כאשר בכל העמים נעשה כלה, ונשגב ה' לבדו ביום ההוא (ישעיה ב, יא), ואף על פי כן הם עדיין פושעים והולכים לעולם. באמת אין לזה הסבר בהגיון האנושי, איך יתכן שהרשע אחר שהוא כבר רואה את הצדיקים יושבים בגן עדן בתכתיקי דהב פיזא ושבע מעלתא (אקדמות לשבועות), ואילו הוא נשרף באש והתולעים אוכלים את בשרו, בכל זאת הוא עדיין כופר בעיקר ואומר אין אלקים, והוא עדיין פושע והולך ומבקש לו איזו עבירה לפשוט בה.

ממעם זה יובן למה הצדיקים יקומו ממקומם בגן עדן כדי לצאת ולראות בברואים שפלים ומגונים כאלו, מפני שכאשר תגיע לאזנם שמועה מוורה כזאת שגם לאחר ביאת המשיח עדיין ישנם רשעים שהם פושעים והולכים בהקב"ה, ויהיה הדבר בעיניהם לפלא יותר גדול מכל הנסים, ויהיה כדאי להם לעזוב את מקומם בגן עדן בשביל לראות את הפלא הגדול הזה, מה רבו מעשי ה' ומה עמקו מחשבותיו, עד שגם לעת כזאת יתכן להיות איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת, ויאמרו איש לרעהו בוא ונצא לראות בנפלאות אשר עשה השי"ת הכל יכול, שאחר כל הנסים והנפלאות שנעשו בעולם עדיין יש רשע שמחזיק ברשתו.

עוד נראה לומר, שראיה זו שהצדיקים יצאו לראות את הרשעים הוא בכלל מה שאמרו צדיקים נדמה להם כהר גבוה, לפי שהצדיקים בשבתם בגן עדן עלול להישכח מליבם גודל המלחמה שנלחמו ביצרם הרע בהיותם בעולם הזה, ולא יכירו בגודל כח היצר הרע, על כן יראה להם השי"ת את האנשים הפושעים בו, כדי להראות להם בכך את גודל כח הטומאה שבכוחה להטעות את הרשעים כל כך עד שיעמדו ברשתם גם בעת אשר אשם לא תכבה ותולעתם לא תמות, וכשיצאו הצדיקים ויראו בפגרי האנשים הפושעים, שפושעים והולכים לעולם גם אחרי שכל הגויים כבר הודו ואמרו ה' הוא האלקים, יזכחו הצדיקים לראות מה גדול כח היצר שהוא באמת כהר גבוה, ואז יכריזו בהתפעלות היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה ולהתגבר על טומאה קשה כזאת, שהרי לולי ה' שהיה לנו לחונן אותנו דעה, הלא גם אנו היינו כמותם, ועלינו להודות לה' כי גבר עלינו חסדו להתגבר על טומאה קשה זו, וזכינו להתחזק באמונה הקדושה.

*

בזה נראה לבאר את דבר הכתוב בפרשתן (יד, ל-לא) 'ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים, וירא ישראל את חיד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו'. צריך לבאר כוונת אומרו 'ביום ההוא', וכי עד לאותו היום שנבקעו מי הים לא היה ישראל נושע בה' כגאולת מצרים. עוד יפלא, שממשעות הכתוב נראה שעד שלא ראו את מצרים מת עדיין לא האמינו בה' ובמשה עבדו, והדבר תמוה מדוע התפעלו כל כך ממה שראו את מצרים מת, יותר מכל הנסים והנפלאות שראו קודם לכן, עד שרק עכשיו האמינו בה' ובמשה.

ביאור הענין נראה, הדנה גם בני ישראל בצאתם ממצרים כל עוד שלא התבטלה סומאת מצרים לגמרי, עדיין לא זכו להגיע לאמיתות האמונה בהשי"ת, ולכן גם לאחר כל האותות והמופתים שהראם השי"ת, עדיין נסרך בהם הרהור דק שמוא גם לפסל מיכה או לאלהי פלשתים יש איזה כח, שהרי גם בזמן שהשגחת השי"ת נראית עין בעין, עדיין כוחה של הטומאה גדול להתעות בני אדם, כפי שיהא באותם האנשים הפושעים בהשי"ת שהם פושעים וחולכים גם על פתחו של גיהנום אף אחר ביאת המשיח, על ידי כח הטומאה שבכוחה לבלבל את דעתם של בני אדם. לכן כל עוד שלא ראו ישראל את מצרים מת, שהוא שרם של מצרים כמבואר ברש"י עה"פ (יד, י) וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אהריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים, ועליו נאמר כאן וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים (אור החיים הק' שם מהוזהר ח"ב נב, ב), עדיין לא התבטל מהם לגמרי כח הטומאה לבוא לידי אמונת אומן.

לזה אמר הכתוב, ויושע ה' 'ביום ההוא' דייקא את ישראל מיד מצרים ולא קודם לכן, מפני שלא היתה תשועתם של ישראל שלימה, עד אשר וירא ישראל את שרם של מצרים מת על שפת הים, שהתבטל כח הטומאה לגמרי, רק אז זכו בני ישראל לצאת מטומאת מצרים, וניתן להם הכח והאפשרות לבוא לידי אמונה אמיתית, והכירו למפרע בכל הנסים והנפלאות שהפליא עמם הקב"ה במצרים. ובאותה שעה וירא ישראל את חיד הגדולה אשר עשה ה' עמם עוד במצרים, ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי עד הנה אף שבני ישראל יצאו בפועל ממצרים, עדיין לא היו יכולים להגיע לאמונה אמיתית, ורק כאשר מצרים מת ונתבטל כח הטומאה, או אז האמינו בה' ובמשה עבדו. דבר זה הוא ביאור נכון ומן הראוי לכיין בו באמירת פסוקים אלו.

על פי דרכנו יובן פשר הדבר שלא אמרו ישראל שירה עד שנבקע הים לפניהם ופרעה וחילו טובעו בים סוף, ולכאורה היה להם לומר שירה עוד קודם לכן במכת בכורות, או כשאמר להם פרעה קומו צאו מתוך עמי וגו' (שמות יב, לא) ומדוע המתינו באמירת השירה עד הנה. אלא שעד שלא מת שרו של מצרים והתבטל כח הטומאה, בהיות שעדיין לא היתה באפשרותם להשיג אמונת אמת לא אמרו שירה, ורק לאחר

שביטל ה' לחלוטין את כח המומאה, או אז האמינו בה' ובמשה עבדו, ודייקא אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' וגו' (ועיין בלי יקר).

*

דבר זה שגם כשהקב"ה עושה עמנו נסים הוא מסתיר ומלכיש את הדברים בדרכי הטבע, עד שיש אפשרות לתלות את כל הנפלאות בדרכים טבעיים, הוא ההסתר פנים הגדול ביותר, בכחינת (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וגו', שאף כאשר אני עושה נסים לא יראו אותי, וכל הרוצה לטעות יבא ויטעה. לכן ככל מה שנראה יותר שישנה אפשרות להצלה בדרך הטבע, כך הנסיון יותר גדול, ואילו כאשר השי"ת בעזרונו שלא יהיה לנו עוד שום מנוס בדרכי הטבע, ושוב אין אנו יכולים לומר ידינו רמה ולא ה' פעל כל זאת, אם כן הסתלק מאתנו ההסתר פנים, וזו היא רחמנות וישועה גדולה מאת השי"ת.

כל עוד שבני ישראל סומכים על זרוע בשר ועל ישועת הגויים, הם שרויים בסכנה גדולה, כאמור (ירמיה יז, ה) כה אמר ה' ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו. על כן כשבטחו בני ישראל על מצרים היו בני ישראל בסכנה, ולזה נגזר אבדון על מצרים יען היותם משענת קנה לבית ישראל (יהזקאל כט, ו), כדי שתאבד משענתם של ישראל, וכשעזר ה' וכשל עוזר נשאו ישראל עיניהם לשמים, ואז היתה ישועתם יכולה לבא.

להוציא מדעת ההמונים שבצר להם הם פונים לראות מה אומרים הגויים, והם שמהים וצוהלים כשנדמה להם שיש על מי לסמוך שהם יבואו ויעזרונו, ובאמת אדרבה כשאנו סבורים לסמוך על זרוע בשר, אזי הסכנה גדולה מאוד בגשמיות, ועוד יותר ברוחניות שעלולים לבוא על ידי כך לידי אפיקורסות רח"ל לסור מדרכי ה'. עלינו לשום על לב שאין ביד אומות העולם להושיע אותנו ולעשות מאומה לטובתינו, ולא בשביל כך ישבנו בגלות אלף תשע מאות ועשר שנים, כדי שלבסוף תבא עזרתנו על ידי הגויים, הם מלהזכיר.

בזה יובן טעם הדבר שאמרו חז"ל (גיטין נב:) כל המיצר לישראל נעשה ראש, שנאמר (איכה א, ה) היו צריה לראש, דהנה אלמלי היה זה המיצר אדם שפל ובזוי, היו בני ישראל מבקשים תחבולות טבעיות לשכור אנשים חזקים שיתגברו על אותו רשע ויכוהו או יגדפוהו עד שירפה מהם, והיו עלולים בני ישראל לשום את מבטחם בחסדי אומות העולם, שהרי כך הוא טבע בשר ודם איש החומרי לחיות נשען על קנה רצוץ, כמאמר העולם שהאדם הטובע בנהר אוהו עצמו בקש בנסיון להציל את עצמו, ולא רק בקש אלא גם בכועות האויר שמעלים מימי הנהר הוא מנסה להיאחז, ואז היה המצב כבי רע, כי בהיות בני ישראל שמים מבטחם בהשתדלות טבעיית, היה רשע זה מתגדל למאד ומי יודע מה היה עושה. על כן מה' יצא הדבר לטובתן של ישראל שיהא המיצר לישראל נעשה ראש, המרעיש ומרגיז תבל ומלואה והכל יראים מפניו, כדי שבני ישראל יאבדו כל עצה ומזימה בדרכי הטבע, ובצר להם יתאספו בבתי כנסיות

לומר תהלים, יתענו שובבי"ם וישכימו קום באשמורת הבוקר של יום ששי לומר כל ספר תהלים בבכי ויללה מרוב פחד ודאגה מה יהא עמהם, ואז תהיה קרובה ישועתם לבוא.

הוא הדבר שרוצים מאתנו בשמים, שבני ישראל לא ישימו את מבטחם ברהבים ובשמי זב, אלא יפנו ויבואו להשי"ת ויווכחו לראות שהכל הכל הבלים, כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו (ישעיה מ, יז). כפי שזה הדבר הראשון שכל אדם מישראל אומר בכל בוקר, מה אנו וכו' מה כוחנו מה גבורתנו וכו' כל הגוים כאין נגדך וכו', הכל הבל וריק. בזמן שנפנה אל הבורא כל העולמים הכל יכול ומהוה כל ההיות ונבטח בו, נראה בעליל איך שכל הגוים הם כאין וכאפס. אבל אם ח"ו בני ישראל ישימו מבטחם בגוים ייצר להם מאד, כאמור (דברים יא, טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים, ואין חילוק אל איזה עבודה זרה סרים ועובדים, אם זה אליל של פסל או אליל של טבעיות, או איזה גוי או משומד שבומחים עליו, כל הבוטח בכל אלה גורם להיות וחרה אף ה' וגו', וזה היה השורש של כל הצרות והאסונות שבעולם. יסוד זה עלינו לדעת כי צמיחת קרן ישועתינו היא כשנגיע למצב אשר פנינו לימין ואין עוזר ולשמאל ואין סומך, שנבוא לידי הכרה שאין לנו מלך אלא אתה והישועה רק מה' לבדו, או אז תצמח ישועתינו.

כזאת מצינו ביציאת בני ישראל מצרים (ראה סוטה לו. שמ"ד כא, ה) שכשהיה פרעה רודף אחריהם והשיגם הונים על הים, כל עוד שעדיין היה נדמה שיש להם דרך הצלה טבעית עדיין לא באה ישועתם, עד שהמרחם על עמו ישראל מסבב כל הסיבות הביאם למצב של מבוי סתום וראו שהם מוקפין משלש רוחות, הים סוגר והשונא רודף ותחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצקעו להקב"ה שנאמר (יה, י) ויצקעו בני ישראל אל ה', ואז באה ישועתם. כמו שאמרו חז"ל (שם) למה עשה הקדוש ברוך הוא להם כך, אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפלתן וכו', היינו שעל כך מצפים בשמים שבני ישראל יפנו אל ה', וכל עוד שעדיין פועמת בלבם איזו תקוה קלושה של הצלה טבעית אין הישועה יכולה לבא. ולכן לא נקרע הים בפניהם עד שנחשון בן עמינדב קפץ לתוכו, וכל עוד שעדיין היה נחשון יכול ללכת בתוך הים לא נבקע, לפי שבשמים אין ממהרים, ולהשי"ת יש זמן להכות עד הרגע האחרון, ורק כשבאו מים עד נפש אז נבקעו המים.

זו היא כאמור התכלית של חבלי משיח, להביא את בני ישראל לידי הכרה שאין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים. כל עוד שיש בבני ישראל שורש פורה רוש ולענה לשום את מבטחם בעמים, בגוי אמריקא וכדומה שאף הם בכלל היעוד (עובדיה א, יח) ולא יהיה שריד לבית עשו, ובכוחם ועוצם ידם, אין ישועתם יכולה לבוא. לכן עשה השי"ת שקודם ביאת המשיח לא ימצא בכל העולם כולו מקצה העולם ועד קצהו, ממזרח למערב ומצפון לדרום, אף גוי אחד שיהויק עם ישראל וירצה לעשות להם טובה, אדרבה כולם פה אחד לבלוע אותם רח"ל, ויווכחו בני ישראל לדעת שעל פי דרך הטבע הם אבודים, אזי משיבואו לידי נקודת הידיעה הזאת, קרובה ישועתם

לכוא. כמאמר הכתוב (תהלים קכא, א-ב) **אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי**, שרבו הצרות מחבלי משיח וכבר אין בידינו מאומה, או אז עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ ברנע האחרון.

*

מדי דברי בענין זה של התגברות הסתר הפנים בזמננו, נראה לי שאחת הסיבות לכך היא טיפומת הממון שגברה מאוד בדורות האחרונים, כדאיתא (ספר החיים, חלק ב, פרק ה; פני דוד, הפטרת יום ב' דשבעות, ד"ה בועם; דבש לפי, מערכת ז, אות ו, בשם מהר"ם ן' חביב ז"ל משלזניק; ועיין בעש"ט עה"ת, פרשת יתרו אות יח-יט) ברמז הכתוב (חבקוק ג, יב) **בוע"ם תצעד ארץ**, שנדרש בראשי תיבות ז'נות ע'בודה זרה מ'מון, שבא לרמוז על ענין התגברות היצר בשיתא אלפי שני דהוי עלמא (ר"ה לא). בשני האלפים הראשונים גבר יצר הרע דעריות וחטאו בזנות כפי שהיה בדור המבול (בראשית ו, יא) שנשחתה הארץ בגלוי עריות. בשני האלפים השניים היתה עיקר התגברות היצר הרע על עבודה זרה כמבואר בנ"ך. ובשני אלפים אחרונים הללו עיקר התגברות היצר הרע היא בטומאת ממון, שבני אדם שמים אמונתם תקוותם ובטחונם בממון, הם שקועים בתאות בצע כסף ורדופים תמיד אחרי ההון.

לדאבונו בכל פינות שאתה פונה אתה רואה כולם עסוקים בממון, עד שגם מי שאינו נואף ואינו עובד עבודה זרה הוא שקוע בתאות ממון, ואדרבה, הוששני לומר שדוקא אצל אלו שאינם מן כת הכופרים מתגברת ביותר תאות בצע כסף, ואני מבקש את סליחתם אם טעיתי בזה. סיבת הדבר, כי בהיות שהיצר הרע אינו יכול להכשיל יהודי מן החרדים לדבר ה' בעבירות חמורות, להעלות עשן ביום השבת או לכוא על העריות וכדומה, לכן הוא בא עליו בטומאת הממון, שיהיה שקוע בעבודה ועסקים, בגזל ובמרמה, וכל כך הם נמשכים אחר תאות בצע כסף עד שמוזה הם באים לידי כל העבירות. כי דבר גדול שנו חכמינו הקדמונים ז"ל במה שכללו את שלשת החטאים זנות עבודה זרה וממון יחד, לומר שכולם שוים הם במשקל אחד, מי שעובד עבודה זרה הוא עלול ביותר להיות נואף וגזלן, מי שהוא שקוע בזנות סופו שיכוא לידי עבודה זרה וגזילה, וכן מי שמושקע את כל חיותו בממון ומוכר נשמתו בעד כסף הוא עלול להיות נתפס לעבודה זרה ולזנות, כי אין גבול לחטאים שהאדם עלול לכוא על ידי תאות ממון אלה וכחש ורצוח וגנוב ונאוף (הושע ד, ב). וזאת ראו חכמינו ברוח קדשם שבאחרית הימים תתגבר ביותר טומאה זו, כי דודע מה שמקובל בידינו ממרן הבעש"ט חק' זי"ע שקודם ביאת המשיח יהא הרבה כסף לחרדים לדבר ה' (חסידישע אידען וועלען האבען אסאך געלט').

תאות בצע כסף היא בבחינת שוחד, שעליו אמרה תורה (דברים טו, יט) כי השוחד יעוור עיני חכמים, הרי שאף אלה שהם חכמים באמת הראויים להיקרא 'חכמים' בפי התורה הקדושה גם הם דעתם מסתלפת על ידי הממון. והדבר ברור שהמבחן הראשון של כל הרוצה לעבוד את השי"ת, שיתבונן תחילה אם הוא שונא

בצע, והאיש שהוא אוהב כסף בידוע שהוא עלול לכל עבירות רעות רח"ל. על כן אמרו (ראה ספר הישר שער ו) הכילי יהיה בעיניך כעובד עבודה זרה, שכן בהיותו קמצן ואוהב כסף, הרי עלול הוא או בנו בשביל תאות הבצע לבוא לידי חילול שבת עד שיגיע לשמד, והרדיפה אחרי ההון סופה להעביר אותו מן הדרך.

הן בעוונותינו הרבים בני אדם שקועים בתאות כסף עד אין שיעור, ככל שיש להם הם צריכים עוד ועוד, כמו שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף (קהלת ה, ט). השבוע היו אצלי זוג שעדיין אין להם ילדים והתאוננו שאין להם די מחייתם, כשלבדריהם הם צריכים לפחות חמש מאות דולר לשבוע, וללא זה חייהם אינם חיים. האמת אנני שכשעמד אותו אדם לפני, ראיתי אותו כאיש חסר דעה, עומד לפני אדם עטור בזקן ובפיאות ומוען שחמש מאות דולר הוא הסכום שהוא 'צריך' לשבוע בשביל לחיות. לפליאה היה הדבר בעיני שיש בריה כזו בעולם, ולא הייתי מסוגל להשלים עם הרעיון שישנם השנות כאלו. בעוה"ר מחמת תאות הממון הוא יוצא מדעתו ורואה עצמו כמסכן ואומלל, עד שאין לו זמן ללמוד ולהתפלל ולומר קריאת שמע, ועד שמבטל כל דברי תורה בשביל כסף. מתאות הבצע הוא בא לידי גזילה ואונאה, ועבירה גוררת עבירה עד שבא לידי חילול שבת וכדומה.

אין ספק בדבר שתאות בצע כסף היא שעמדה בעוכריהם של הבאים להתגורר באמריקא, ותחילת הרעה שהיתה גרמא בניזקין בכך שבעוה"ר כל אותם חמש או שש מליוני יהודי אמריקא יצאו מן הדת וסרו מן האמונה הקדושה, עד שרבים מהם אינם יודעים כלל שהם מזרע היהודים, היא רדיפת ההון, והדבר ברור ואמת שלולא רדיפת הממון לא היו יוצאים לתרבות רעה בקנה מדה כזה.

הן בימים ההם, בשנות הת"ר והתר"נ, בתחילת ההתיישבות באמריקא, הגיעו אליה אנשים יראי ה' שעוד הסתופפו בצל קדשם של צדיקי אמת וגדולי ישראל, (אכן היו צדיקים שלא נתנו רשות לנסוע לאמריקא, אבל לעומתם היו צדיקים כגון הגה"ק בעל אמרי נועם מדויקוב וצ"ל ועוד שנתנו רשות לנסוע לאמריקא), ולא היו כאותם צעירים פליטי חרב שבאו לאמריקא בזמנינו, ואף על פי כן מכל אותם שהגיעו לאמריקא לפני מאה שנה לא נשאר מהם שם ושאריית בישראל, וזולת כמה יהודים כמעט אין בנמצא בתוך עדת ישראל אחד שהוא דור המישי מבאי אמריקא, כי זה כבר שנים רבות שנעלמו עקבותיהם והתערבו בגויים. דבר זה אומר דרשני מדוע בכל העולם כולו הצליחו בני ישראל לשמור על יהדותם, במדינת פולין וישבו בני ישראל אלף שנה, ואילו באמריקא לא החזיקו מעמד אפילו מאה שנה. אין זאת אלא בגלל שכל המטרה והתכלית בנהירה לאמריקא היתה עבור 'לעשות כסף', והיא שהוציאתם לתרבות רעה.

בעת בואי לכאן לפני כשלושים שנה, סיפר לי איש זקן אחד שהכיר כאלו שבניהם היו יוצאים לעבודה בעצם יום השבת רח"ל, ובבוקר יום השבת כשהגיע הזמן לצאת למלאכתם היה אביהם מעורר אותם משנתם כשהוא מניש להם מים לנטילת

ידים, ולפעמים בעת שהיה מקיצם היה האב עומד באמצע להעביר את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום, ובהיות שלא רצה להפסיק בדיבור היה מעוררם בדהיפה וברמיזה שכבר הגיע הזמן לצאת לעבודה.

דבר זה נראה בעליל גם בזמננו. אין כוונתי לדבר סרה ה"ו, והשי"ת יודע את האמת שהסיבה לכך היא מה שהגיעו לכאן מן המחנות בערום ובחוסר כל, אודים מוצלים מאש אחד מעיר ושנים ממשפחה. אולם בכל זאת, הן מן הנכון היה שכל מי שגבר עליו חסד ה' ונפשו היתה לו לשלל בנסים, יתכונן ויחשוב מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי (תהלים קטו, יב), שרק אותי הציל מכל בני משפחתי, כמה אקדם ה' אכף לאלקי מרום (מיכה ג, ו), ויקבל על עצמו שישתדל לגדל את בניו לתורה להיות תלמידי חכמים, ושהוא עצמו יהיה תלמיד חכם. אך למעשה לדאבוננו בסופו של דבר נגררו ובאו היהודים החרדים אל ארץ אמעריקא, ולימדו לשונם לדבר בשפת המדינה עד שאצל רבים גם הפכה להיות שפת הבית, באמתלא שבשביל שהכת תוכל להשיג עבודה טובה היא מוכרחת לדעת אנגלית רהוטה, והכל להוטים אחר הממון עד שהן הבחורים והן הבנות יוצאים לעבודה להרויח כסף, ומרעה אל רעה יצאו. איני רוצה לומר מוסר, אבל כל אחד יודע מה הן התוצאות ההרסניות היוצאות מזה.

בכל מדינה ומדינה ישנו יצר הרע מסוג אחר, והיצר הרע של אמעריקא בשם 'דולר' יכונה. מי שרוצה להכיר את העבודה זרה של הדור, ידע שהוא תאות הבצע, וההגדרה הנכונה של הזומאח במדינה זו היא: כסף שממחר הכל. על כל מעשה בלתי הגון נותנים אמתלא: וכי מה אפשר לעשות, מה לא עושים בשביל כסף. עד שזה הפך כבר לתירוץ ושיטה, שבשביל כסף מותר לעשות הכל. זומאח תאות הבצע היא ממש זומאח עבודה זרה, כי אין הבדל אם עובדים את האליל או שעובדים את הדולר, כשם שעובדי האלילים היו סבורים שהאליל נותן להם חיים, כך בני אדם סבורים היום שבלי הדולר אין הם יכולים לחיות, וכשם שאצל עובדי האלילים הותרה הרצועה לעשות הכל למען כבוד העבודה זרה, כך גם היום עושים הכל בשביל הכסף. אשר על כן 'כסף' הוא מלשון 'הכסף', שמשמעו בושת פנים, לפי שהרפה ובושה היא כשרואים לאיזה שפלות מגיעים על ידי הרדיפה אחרי הכסף.

המנוון הוא מלאך המות, כאשר שמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע, שזקני הקדוש בעל דברי חיים זי"ע אמר פעם: דמים תרתי משמע, געלט און בלוט וכסף ודם. ולעניננו יפורש שבשביל להשיג דמים, מתירים בני אדם לעצמם גם שפיכת דמים ל"ע. אמרתי כבר לפני שלושים שנה, שהוששני מאוד שעוד יהיו כאן מזרע ישראל שודדים עם אקדחים, ובשעתו ראו אותי כאיש הוזה, אך עתה לצערינו הרב כבר נתקיימו הדברים, וכבר יצאו מאתנו מכים ובוזים ומציתי אש וכדומה, כפי שלמדו מדרכי הגויים בתוך שנים ספורות בלבד מעת שהגיעו לכאן. ואם יתמשך הגלות עוד ומשיח לא יבוא ה"ו במהרה, מי יודע מה יהא הסוף רח"ל. אכן ישנם עוד פחות משלש מאות שנה עד לסוף האלף השישי, אבל לפי מצב ההתדרדרות שרואים היום, ספק גדול אם יוכלו להחזיק מעמד עוד מאתיים שנה, על אף ריבוי הישיבות

והרכבים וכדומה, לפי שכאשר נתבונן בתוך תוכיות הנפש נראה שכל עוד שאין הם מבטלים את טומאת המזון, אשר בזה כל שיחם וסיגם הן במקוה והן בבית המדרש בשעת התפלה אפילו ביום השבת, לא יוכלו להתחזק.

*

באלה הדברים נראה לבאר את דבר הכתובים, 'זיהי בשלה פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף והמושיים עלו בני ישראל מארץ מצרים, ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקוד פקוד אלקים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם'.

בא הכתוב לתת מעם שלא תתמה על החפץ מדוע לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים מחשש פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, הרי הן עתה ראו את יד ה', ואיך יתייראו מפני פלשתים, וגם אל תתמה על כך שהמושיים עלו בני ישראל מארץ מצרים, שיצאו מזויינים, ולא בטחו בה' העושה להם נסים ונקמה בפרעה. על כן סיים הכתוב ויקח משה את עצמות יוסף עמו, ובגמרא (פסחה יג.) שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצוות וכו', הרי שעל אף שיוסף השביע את כל בני ישראל להעלות את עצמותיו אתם, אף על פי כן מרוב עיסוקם להמעין תשעים חמורים לכל אחד ואחד (בכורות ה:), לא התפנו לעסוק במצוות לקיחת עצמות יוסף, ואף שכבר היו להם חמורים טעונים די והותר, עדיין לא היה להם זמן עבור קיום השבועה שנשבעו ליוסף בהיותם טרודים להשיג כמה שיותר מכספה וזהבה של מצרים. דבר זה הוא שעמד בעוכריהם להשיג מבטחם בכלי זין, כי מאחר שהדעת נתונה על כסף לא יתכן להשיג אמונה אמיתית (עיי' בנעם אלימלך פרשת כי תשא, ד"ה זה ינתן), ומעתה קיים חשש גדול פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, כי בהיותם להוטים אחר המזון הם כבר חשודים על הכל, ולכן יסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף.

יעזור השי"ת וירחם על בני ישראל, הוא ית' בעצמו יביא עלינו רוח מהרה ויסיר מאתנו את הרוח עוועים, כי כבר באו מים עד נפש, ויקיים בנו (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל מזמאותיכם ומכל גלולכם אטהר אתכם. בהדשים הללו שישאל מתבוננים בדרכיהם ועושים קצת תשובה בימי השוכבי"ם, הללו מתענים יום אחד והללו אומרים תהלים, וכל אחד משתדל לתקן את מעשיו, יכנים ה' בנו רוח טהרה, ויאיר עינינו לראות את דרך האמת דרך הישר שנשוב להשי"ת באמת ובלב שלם, וניגאל גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גלינות הד"ת לכבוד השמחה במעונם
או להנציח קרובים – נא יפנו מבעוד מועד בטלפון: 052-7140042

תוכן העניינים:

- בני ישראל לא יצאו ממצרים עד שנשלחו עשר מכות מעשר ספירות הקדושות להכות ולהכניע עשר כתרין דמסאבותא להרוס בנין המרכבה טמאה. דוה לעומת זה עשה אלקים בכל סדר הבריאה, והמלחמה היתה נגד כח הקליפה דפרעה, ורק אז יכלו להשיג אמונה וידעתם כי אני ה'.
- עד שלא נתבטל יצרא דע"ז על ידי אנשי כנסה"ג תעו אחריו אפילו חכמים וגדולים. אין אנו מטוגלים להבין את גודל הנסיונות שהיו אז. כמו כן לעתיד לבא כשיבוער רוח הטומאה לא נוכל להבין איך עתה נמשכו אחרי הבלי היצר, שכל פיתוייו אינם אלא דמיונות שוא. לכן החוטא נקרא במשלי 'כסיל'.
- לעתיד לבא יהיה היצור נדמה כחוט השערה לפי המצב דאז, וכחר גבוה לפי המצב בעולם הזה. הגיהנם דלעתיד יהא הבושה, שנתבייש איך הלכנו אחרי ההבל.
- בעוה"ז צריך להיות כח הבחירה. גם אצל אדה"ר בגן עדן נשאר מקום לטעות. בימים הקדמונים ניתנו כוחות גדולים לע"ז. בלעם היה כוחו גדול וכן החרטומים בארץ מצרים בזה לעומת זה נגד כוחו של משה. סיבת ביטול כח הכישוף בימינו. ביאור המחלוקת (סנהדרין צ.) אם אפשר שיהא כח לע"ז להעמיד חמה באמצע הרקיע. נגד כל צדיק שבא בעולם שולחים גם איזה רשע שילחם נגדו.
- לכן נשלח משה לבקש מפרעה ולא הוציאם בעל כרחו. מטעם זה חזר הים ונבקע בפני דתן ואבירם. ולפיכך היה חשש פן ינחם העם לשוב מצרימה.
- אין אנו יודעים להעריך תוקף כח הטומאה. לצדיקים יש נסיונות קשות ביותר והיצר שלהם הוא כחר גבוה, והיצר של הרשעים נדמה באמת כחוט השערה. ענין צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, כדי שישאר נסיון וכח הבחירה. ולכן שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.
- כפי התקרבות ימות המשיח מתגבר ההסתר פנים שלא יראו את אור המשיח שכבר מאיר ובא. מזה סיבה להצלחת הפושעים. ההסתר פנים גורם שאנשים לא יכירו שהכל מעשי ה'. גם אחר ביאת המשיח יהיו רשעים שייצטרפו לנגו ומגוג ללחום נגדו. ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים שעדיין פושעים (עירובין יט.), והצדיקים יצאו לראות דבר פלא הלז. וזה גם בכלל מה שמראים להם את היצר כחר גבוה. ההסתר בזה שכל הנסים נראים כעניינים טבעיים.
- ויושע ה' ביום ההוא כאשר וירא את ישראל את 'מצרים' מת היינו השר, ורק אז יכלו לומר שירה.
- מאת ה' היתה זאת לבטל את כל דרכי ההצלה הטבעיים כדי שבצר להם יפנו בני ישראל אל השי"ת, ורק אז יכולה הישועה לבא. מטעם זה כל המיצר לישראל נעשה ראש, כדי שלא יוכלו להיתלות בתקוות שוא ללחום נגדו.
- תכלית הבלי משיח להביא את ישראל למצב שירגישו שהם אבודים בדרך הטבע, ואז תבוא הישועה כמו קריעת ים סוף שבאה רק כאשר באו מים עד נפש.
- טומאת המזון מתגברת בתקופתנו כמו טומאת עבודה זרה בימים הקדמונים, ובכך היצר תופסם ברשתו לעבור על כל העבירות. לכן הכילי כעובד עבודה זרה. זו היתה סיבת ירידת היהדות באמעריקא. דמים תרתי משמע, שמוה באים לידי שפיכת דמים. ביציאת מצרים נתעסקו בבייה במקום ליקח עצמות יוסף, ולכן היה חשש פן ינחם העם וגו'.

יעמוד על הברכה ידידנו הנכבד שהרים תרומתו קודש להדפסת הגליון
המשב"ק הרה"ח ר' יצחק אייזיק מאיר זלמנוביץ הי"ו
לזכות נכדתו תחיי בת חתנו הרה"ג ר' צבי אלימלך הורביץ שליט"א

דומ"צ בית מדרשנו ד'ברי חיים' בכפר גנים פ"ת

לרגל שמחת נישואיה במזל טוב עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח
מורינו מרדכי אהרן גולדשטיין שיחי' בן הרה"ח ר' משה הי"ו
החתונה א"ה ביום שלישי הבעל"ט, ט"ז שבט, באולמי גלי צאנז נתניה

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

משפחת זלמנוביץ הנכבדה הי"ו

לעילוי נשמת

אימם הרבנית **לאה** ע"ה בת הרה"ח ר' אליהו ז"ל

נלב"ע ביום י"ג שבט תשס"ג

תנצב"ה

הרה"ח ר' **צדוק הלוי זוננבליק** הי"ו - נתניה

לזכות נכדיו שיחי שנולדו במזל טוב

ולעילוי נשמת

אביו הרה"ח ר' **מנשה** ב"ר ישעיה הלוי ז"ל **זוננבליק**

נלב"ע בליל שבת קודש, ט"ו בשבט תש"נ

תנצב"ה

הרה"ח ר' **בנימין חיים כ"ץ** הי"ו - בני ברק

והרה"ח ר' **יוסף יהודה כ"ץ** הי"ו - בני ברק

לעילוי נשמת

אביהם הרה"ח ר' **יצחק יעקב** ב"ר חיים הכהן ז"ל **כ"ץ**

מחשובי חסידי קאלאשיץ וצאנז, בונה ומקים ביהמ"ד "בית רבנו חנה"

נלב"ע ביום י"ד שבט תשס"ח - תנצב"ה

ואימם מרת **פערל** ע"ה ב"ר בנימין חיים לייזר הי"ד

נלב"ע ביום ד' אדר א' תשס"ג - תנצב"ה

הרה"ח ר' **חיים המרמן** הי"ו

קרית צאנז, נתניה

לעילוי נשמת

אמו מרת **בריינדל** ב"ר חיים ז"ל

נלב"ע י"ט שבט תשס"א

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרבני החסיד המופלג

מוה"ר **עזריאל חיים** בן הרה"ח ר' משה ברוך זצ"ל **למברגר**

נלב"ע י"ז טבת תשע"ו - תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה החשובה הי"ו

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

המחותנים, הרה"ג ר' **נפתלי צבי מרמורשטיין** שליט"א - קרית צאנז, נתניה
והרה"ח ר' **יהושע העשיל הלוי סגל** הי"ו - ירושלים
לזכות בנו החתן המו"מ בתויר"ש הבה"ח **יקותיאל יהודה מרמורשטיין** שיחי'
ובתו הכלה תחי' לרגל שמחת **נישואיהם** במזל טוב
החתונה אי"ה ביום שלישי הבעל"ט, ט"ז שבט, באולמי 'ארמונות פרידמן' בני ברק

הרה"ח ר' **אריה שמחה זילברברג** הי"ו - קרית צאנז, נתניה
לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח מוריניו **שלמה שיחי'**
לרגל שמחת **נישואיו** במזל טוב
עב"ג תחי' בת הרה"ח ר' **חיים משה ויסברג** הי"ו
החתונה אי"ה ביום רביעי הבעל"ט, י"ז שבט, באולמי 'בית ישראל' ירושלים

הרה"ח ר' **דוד שלום אליעזר הלוי קליין** הי"ו - לונדון
לזכות בנו המו"מ בתויר"ש הבה"ח מוריניו **משה שמעון הלוי שיחי'**
לרגל שמחת **נישואיו** במזל טוב
עב"ג תחי' בת הרה"ג ר' **אלעזר שימון שליט"א**
החתונה אי"ה ביום חמישי הבעל"ט, י"ח שבט, באולמי 'גלי צאנז' נתניה

הר"ר **צבי משה ויינגרט** הי"ו
ביתר עילית
בן הרה"ח ר' מרדכי מנחם הי"ו, וחתן הרה"ח ר' **יצחק חיים קלוזנר** הי"ו
לזכות בנו **יעקב שיחי'** שנולד במזל טוב

הר"ר **מאיר צבי בלומנטל** הי"ו
אלעד
בן הרה"ח ר' **אלכסנדר משה הי"ו**, וחתן הרה"ח ר' **חננאל נפתלי מילר** הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב

הר"ר **יעקב ישראל בן-דוד** הי"ו
בני ברק
בן הרה"ח ר' **יוסף הי"ו**, וחתן הרה"ח ר' **שמואל דעי** הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב

יזכו שאך קול ששון ושמחה ישמע במעונם, ברוב נחת ואושר כה"י